



Crna Gora
Vlada Crne Gore

MINISTARSTVO PROSVJETE I NAUKE

ZAVOD ZA ŠKOLSTVO

predmetni program

ISTRAŽIVANJE HUMANITARNOG PRAVA

izborni predmet

VIII ili IX razred devetogodišnje osnovne škole

SADRŽAJ

1.	NAZIV NASTAVNOG PREDMETA.....	3
2.	ODREĐENJE PREDMETA	3
3.	OPŠTI CILJEVI PREDMETA.....	5
4.	SADRŽAJ I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA	6
5.	STANDARDI ZNANJA / ISPITNI KATALOG	18
6.	DIDAKTIČKA UPUTSTVA.....	28
7.	NAČINI PROVJERAVANJA ZNANJA I OCJENJIVANJE	32
8.	RESURSI ZA REALIZACIJU	34
9.	PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CE.....	35

1. NAZIV NASTAVNOG PREDMETA**IZBORNI PREDMET****NAZIV PREDMETNOG PROGRAMA****ISTRAŽIVANJE HUMANITARNOG PRAVA****2. ODREĐENJE PREDMETA****a) Položaj, priroda i namjena predmeta**

Istraživanje humanitarnog prava je međunarodni obrazovni program. Odnosi se na međunarodno humanitarno pravo, koje obuhvata dio međunarodnog javnog prava, kojim se štite žrtve oružanih sukoba i čuva ljudsko dostojanstvo u svim vrstama i oblicima oružanih sukoba, ali i neposredno nakon njih. Program je namijenjen mladima između 13 i 18 godina starosti, sa ciljem da se upoznaju s pravilima koja obezbjeđuju zaštitu života i ljudskog dostojanstva u uslovima oružanih sukoba.

Neophodno je da mladi ovladaju osnovnim znanjima o pravilima oružanih sukoba, da steknu osnovna znanja iz ove oblasti, upoznajući se sa tzv. Ženevskim pravom, odnosno četiri ženevske konvencije o zaštiti žrtava oružanih sukoba iz 1949. godine, i dva dopunska protokola uz ženevske konvencije iz 1977. godine, kojima je Crna Gora pristupila u avgustu 2006. godine i koje su bile dio pravnog poretka prethodnih državnih zajednica kojima je pripadala. Uz to, mladi treba da budu upućeni u postojanje novog humanitarnog simbola, tzv. Crvenog kristala, i Trećeg dopuskog protokola, iz 2006. godine, koji je njemu i posvećen.

Kroz ovaj program mladi treba da razviju određene vrijednosti i stavove, koji se odnose na poštovanje sebe i drugih u svim prilikama, da razviju toleranciju i spremnost da pomognu drugima. Najviše ljudske vrijednosti, u smislu humanosti i poštovanja drugih i sebe u svim situacijama, nalaze se u osnovi ovog programa, pa se može reći da je, u tom pogledu, program komplementaran s ukupnim ciljevima reforme obrazovanja i vrijednostima koje želimo razviti kod mladih kroz ukupni obrazovni proces.

Školske 2005/06. godine program je realizovan u 20 osnovnih škola u Crnoj Gori u VII, odnosno VIII razredima. Pokazalo se da učenici/ce na ovom nivou mogu uspješno usvojiti određena znanja iz ove oblasti, da su njihovi komentari o programu i mnogim situacijama kroz koje ih program vodi veoma zreli, da imaju razvijen osjećaj humanosti i poštovanja ljudskih vrijednosti i ljudskog dostojanstva, što je program i preporučilo za uvođenje u nastavni plan osnovne škole, kao obavezni izborni predmet.

Detaljne analize o realizaciji programa školske 2005/06. godine nalaze se u Analitičkom izvještaju koji je sačinio tim trenera i koordinator zaduženi za realizaciju programa u školi.

Došlo se do zaključka da *Istraživanje humanitarnog prava* treba da bude obavezni izborni predmet za VIII i IX razred osnovne škole. Treba reći i da je IHP obrazovni paket koji se primjenjuje u velikom broju zemalja EU, kao potpuni program od 35 časova ili kao tzv. bazični program, koji obuhvata 10 časova.

Elastičnost našeg sistema obrazovanja i principi na kojima počiva omogućavaju nam da *Istraživanje humanitarnog prava* ponudimo učenicima/ama kao obavezni izborni predmet u trajanju od 35 časova, ili kao bazični program koji bi se izučavao kroz vannastavne aktivnosti u trajanju od 10 časova. Koji program će izabrati učenici/ce, zavisi od njihovih interesovanja i sklonosti, ali je važno da se što veći broj učenika/ca upozna s osnovnim znanjima i principima međunarodnog humanitarnog prava.

Promocija ovog programa u školi je važna radi informisanosti učenika/ca, što u prvom redu zavisi od uprava škola i nastavnika/ca edukovanih za realizaciju ovog programa.

b) Broj časova planiran po godinama

Planirano je da se *Istraživanje humanitarnog prava* izučava na jednom času sedmično u toku nastavne godine, dakle 35 časova godišnje.

Program je koncipiran tako da ostavlja prostor da učenici/ce i nastavnici/ce slobodno biraju određene teme i da omogući prostor za njihovu kreativnost i prepoznavanje različitih situacija u sopstvenoj sredini ili primjera iz svoje kulture i tradicije, kao i teme koje su bliske ostalim nastavnim predmetima i sadržajima, te saznanja o savremenim dešavanjima i formiranje sopstvenog stava o njima.

Poslije svake cjeline predviđen je broj časova za izborne teme, iako se i ovaj broj može shvatiti okvirno, odnosno učenici/ce s nastavnicima/ama mogu samostalno kreirati izborne teme zavisno od interesovanja i potreba učenika/ca.

3. OPŠTI CILJEVI PREDMETA

Vaspitno-obrazovne aktivnosti povodom predmeta *Istraživanje humanitarnog prava* odnose se na sljedeće opšte ciljeve:

- **Usvajanje znanja** o pravilima koja važe u ratnim uslovima ili situacijama koje su posljedica ratnih (oružanih) sukoba, a kojima se obezbjeđuje ljudsko dostojanstvo u svim situacijama, kao neprikosnovena kategorija; o ljudskim pravima u oružanim sukobima ili situacijama neposredno poslije njih, kao specifičnim pravima koja se svim ljudima koji postanu žrtve ratovanja moraju garantovati, a u skladu s principom nediskriminacije, kao opštim preduslovom za uživanje svih ljudskih prava, u svim situacijama, pa i ratnim ili poratnim.
- **Razvijanje humanosti i empatije s ugroženim kategorijama lica, kao osnovnih vrijednosti savremenog društva**, koje treba da su sastavni dio ličnosti učenika/ce, čije usvajanje obezbjeđuje društveno aktivnog, osjećajnog i odgovornog mladog člana društva. Usvajanje osnovnih pojmova koji promovišu standarde humanitarnog prava povezano je, što ovaj proces olakšava, s bogatom crnogorskom istorijom humanosti, kroz čije primjere će se kod učenika/ca najlakše razviti humanitarna svijest i osjećaj humanosti.
- **Razvijanje vještina (intelektualnih, učesničkih, emotivnih)** u vezi s timskim radom, kroz iskustveno učenje, tj. usvajanje praktičnim slučajevima konkretizovanih znanja o nužnosti povezivanja i neminovnosti saradnje u uslovima savremenog života, o neodrživosti diskriminacije u pružanju pomoći ugroženim kategorijama lica.
- **Primjena humanitarnog ponašanja** u svakodnevnom životu, naročito u odnosu na aktuelne ugrožene kategorije lica u Crnoj Gori, koje su to postale usljed oružanih sukoba u susjednim državama: izbjeglice i raseljena lica.
- **Unapređivanje demokratičnosti** kao kulturnog obrasca savremenog društva, u okviru obrazovnog procesa i šire. Obrazovanje na polju humanitarnog prava predstavlja svrsishodno i korisno učenje za mlade ljude u svim društvima, bez obzira na lokalno istorijsko iskustvo oružanog sukoba i na tačnu poziciju određenog društva na skali nasilja. IHP doprinosi razvijanju društvenog saznanja mladih i njihovom razumijevanju regulacijskih sistema koji su potrebni za zajednički život.
- **Etička dimenzija IHP pomaže** mladim ljudima da izgrade pozitivne stavove prema sebi i drugima, usvoje vrijednosti poštovanja, samopoštovanja, tolerancije, solidarnosti i uopšte poštovanja života i ljudskog dostojanstva i u ratu i u miru.

4. SADRŽAJ I OPERATIVNI CILJEVI PREDMETNOG PROGRAMA

U izboru sadržaja za IHP rukovodili smo se opštim ciljevima programa IHP-a, interesovanjima učenika/ca (provjerenim kroz pilot projekat) i njihovim uzrastom, ravnotežom koju je moguće postići između ciljeva, što doprinosi ukupnoj koherentnosti programa, horizontalnoj i vertikalnoj povezanosti načina na koji se oni mogu postići i realnošću savremenog života.

Sadržaji predmeta IHP-a u visokoj su korelaciji s Građanskim vaspitanjem, Istorijom, Geografijom, Maternjim jezikom i književnošću, Likovnim vaspitanjem, Tehnikom i informatikom, Muzičkim vaspitanjem, ali i sa svim drugim nastavnim predmetima.

U realizaciji sadržaja osnovni je naglasak na razumijevanju potrebe za postojanjem i poštovanjem pravila u vrijeme oružanih sukoba, ostvarenju prava i dužnosti, te razvijanju moralne strane ličnosti i podsticanju humanosti u svim situacijama.

Sadržaj i način realizacije IHP-a treba kod učenika/ca da podstaknu spremnost za aktivno učešće u svakodnevnom životu.

PREDMETNI PROGRAM – VIII-IX RAZRED

OBAVEZNE TEME (29 časova)	IZBORNE TEME (6 časova)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvodno istraživanje – slike i zapažanja; 2. Humanitarna perspektiva; 3. Ograničenja u oružanom sukobu; 4. Pravo na djelo; 5. Obezbeđivanje pravde; 6. Odgovor na posljedice sukoba; 7. Završno istraživanje. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ranjene i bolesne osobe treba skloniti i brinuti o njima; 2. Da snovi postanu stvarnost (da rata ne bude); 3. Simboli mira; 4. Uloga slobodnih medija; 5. Gledamo TV – Gdje izviru sukobi; 6. Humanost kroz istoriju (Izbor tekstova, Istorija - Maternji jezik); 7. Solidarnost na djelu; 8. Djeca i bande; 9. Učinite korak prema iskorjenjivanju mučenja – „Čovjek koji muči drugog čovjeka neizrecivi je zlotvor“; 10. Djeca zahvaćena oružanim sukobom; 11. Poštovanje (ili kršenje) kodeksa „Ne radi ono što ne treba, pa ćeš uraditi sve što treba” – dalje istraživanje; 12. Uloga MKCK-a u obezbeđivanju poštovanja humanitarnog prava; 13. Oružje kroz istoriju.

Tema: Uvodno istraživanje (3 časa 2+1 izborni čas)

1. Slike i zapažanja
2. Izborni čas (npr. Zašto poštovati MHP)

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
<p>1. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna se sa strukturom, sadržajem i načinom rada u programu IHP-a, značajem Međunarodnog pokreta Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca, Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (MKCK), Međunarodne federacije društava Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca (MFCK/CP); - upozna se s pojmovima oružanih sukoba i shvati razloge postojanja IHP-a i MHP-a; - razumije oblike nediskriminatorskog ponašanja, uz primat ljudskog dostojanstva; - shvati značaj i suštinu MHP-a. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju ciljeve, sadržaje i značaj predmeta IHP-a; - slušaju izlaganje; - dogovaraju pravila demokratskog rada i učenja u grupi (u odjeljenju). 	<p>Istraživanje humanitarnog prava; Međunarodno humanitarno pravo; Međunarodni pokret Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca MKCK, MFCK/CP; oružani sukob; rat.</p>	<p>Istorija: načini rješavanja sukoba kroz istoriju;</p> <p>Građansko vaspitanje: ljudska prava - Konvencije: Univerzalna i Evropska deklaracija o ljudskim pravima, Konvencija o pravima djeteta;</p> <p>Komunikologija: tehnike aktivnog slušanja, postavljanja pitanja, nenasilni govor, osobine bitne za timski rad, grupni rad.</p>
<p>2. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - shvati zašto se države pridržavaju pravila MHP-a. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - slušaju izlaganje; - dogovaraju se; - razmjenjuju argumente; - debatuju. 		<p>Građansko vaspitanje: država;</p> <p>Istorija: ratovi (da su poslije svakog rata nastale konvencije);</p> <p>Maternji jezik i književnost: tekstovi s tematikom: bitka kod Solferina, I svjetski rat.</p>

Napomena: uz blokove gdje su predviđeni izborni časovi naveli smo po jedan primjer časa zbog lakše orijentacije, što, naravno, nije obavezan izbor.

Tema: Humanitarna perspektiva (4 časa)

1. Šta posmatrači mogu učiniti;
2. Razmatranje humanitarnih postupaka;
3. Dilema posmatrača.

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
<p>1. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna pojam posmatrača, uočava, razumije i analizira uticaje koje posmatrač može da ima na postupke drugih; - upozna primjere u kojima su posmatrači djelovali suočeni s nasiljem da bi zaštitili život i ljudsko dostojanstvo. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - saopštavaju svoja iskustva (posredna i neposredna) vezana za situacije u kojima su ljudsko dostojanstvo ili život ugroženi; - slušaju, odgovaraju na pitanja, diskutuju, analiziraju postupke, izvode zaključke, definišu pojmove, istražuju i sakupljaju priče, tumače stihove. 	<p>Posmatrač; očevidac; dostojanstvo.</p>	<p>Maternji jezik i književnost:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiza teksta; M.Ende – Beskrajna priča: H.K.Andersen – Djevojčica sa šibicama; <p>Građansko vaspitanje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ljudska prava; <p>Geografija:</p> <ul style="list-style-type: none"> - karta svijeta – traženje mjesta u kojima su se zbili događaji o kojima učenici/ce uče/govore; <p>Istorija:</p> <ul style="list-style-type: none"> - istorijski kontekst priča Petra II Petrovića – Monolog vladike Danila.

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
<p>2. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumije pojam humanitarnog postupka; - razumije kako društveni pritisak može da utiče na odluku o tome šta preduzeti u situacijama kad su nečiji život i ljudsko dostojanstvo ugroženi, prouče razmjere mogućih rizika i prepreka; - razvije osjetljivost za prepoznavanje humanitarnih postupaka u svakodnevnom životu. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - samostalno definišu ili objašnjavaju, analiziraju i zaključuju, rade na tekstu, diskutuju, odgovaraju na postavljene zadatke, izvještavaju. 	<p>Humanitarni postupak.</p>	<p>Istorija:</p> <ul style="list-style-type: none"> - događaji iz istorije u kojima prepoznaju humanitarne postupke; - obraćanja knjaza Nikole crnogorskoj vojsci i muhamedincima; - Bitka na Neretvi; <p>Mediji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - priče, - filmovi; <p>Maternji jezik i književnost:</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiza priča, izrada zidnih novina.
<p>3. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sagleda posljedice do kojih dovode pojedini izbori u situaciji dileme; - razumije složenost situacije s kojom posmatrači mogu da se suoče kada su svjedoci ugroženosti ljudskog dostojanstva; - sagleda unutrašnje procese dileme. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - iznose svoja iskustva, analiziraju, izvode zaključke, definišu, slušaju, komentarišu, pišu, izvještavaju, glume. 	<p>Dilema.</p>	<p>Maternji jezik i književnost:</p> <ul style="list-style-type: none"> - narodne izreke i poslovice, dramatizacija teksta - Sima Matavulj, Pilipenda.

Tema: Ograničenja u oružanom sukobu (7 časova 5+2 izborna časa)

1. Ograničavanje razaranja;
2. Djeca vojnici kao predmet pažnje;
3. Izborni časovi (npr. Djeca i bande).

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
1. Učenik/ca treba da: <ul style="list-style-type: none"> - upozna se s konceptom MHP-a i ljudskih prava; - razumije nužnost postojanja pravila u oružanim sukobima; - razumije komplementarnost MHP-a i ljudskih prava; - upozna i usvoji osnovna pravila MHP-a; - nauči da su na mnogim mjestima i u mnogim vremenima ljudi stvarali kodekse za regulisanje oružanog sukoba; - otkrije sličnosti i razlike između normi prisutnih u kodeksima ratovanja kroz istoriju i normi prisutnih u MHP-u danas. 	Učenici/ce: <ul style="list-style-type: none"> - asociraju, dovršavaju rečenicu; - rade s karticama ljudskih prava; - izdvajaju, analiziraju, argumentuju, izvještavaju, zaključuju, slušaju, istražuju. 	MHP; ljudska prava; kodeks; kolateralna šteta; civil; civilni objekti; borac; vojni ciljevi.	Istorija: primjeri iz istorije - uzorci kodeksa ratovanja (poruka knjaza Nikole zapovjedniku Nikšića; odnos Marije Perović prema ubici njenog sina Stevana; Proklamacija o amnestiji Muslimana poslije rata 1876–1878. g.); Maternji jezik i književnost: dijelovi iz književnih djela (prozni i poetski) u kojima se prepoznaju određeni kodeksi – M.Miljanov, Primjeri čojstva i junaštva; Sula Radov, Crnogorske anegdote; Građansko vaspitanje: ljudska prava; dječija prava – konvencije.

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
<p>2. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upozna se s problemom regrutovanja djece u oružane formacije; - sagleda posljedice koje korišćenje djece kao vojnika ima po samu djecu i društvo; - upoznaju se s pravilima koja određuju donju starosnu granicu za regrutovanje djece u oružane formacije; - sagleda težinu i ozbiljnost problema zloupotrebe djece kroz autentična svjedočenja djece bivših vojnika; - sagleda razloge za zabranu korišćenja djece kao vojnika. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gledaju film, komentarišu, analiziraju, odgovaraju na pitanja, diskutuju, izvode zaključke, definišu, slušaju, pišu, izvještavaju, čitaju priče. 	<p>Djeca vojnici; Opcioni protokol.</p>	<p>Istorija: istorija regrutovanja djece i sl.;</p> <p>Građansko vaspitanje: Konvencija o pravima djeteta;</p> <p>Maternji jezik i književnost: Branko Ćopić, Orlovi rano lete; dramatisacija (problema djece vojnika);</p> <p>Likovna kultura: crtež, slike djece vojnika;</p> <p>Muzička kultura: pronalaženje kompozicija s tom tematikom, komponovanje.</p>
<p>3. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uoči razliku između regrutovanja djece u oružane snage i (naoružane) dječije bande; - istraži da li i u kojoj mjeri ima takvih pojava (dječije bande) u sredini u kojoj živi; - uoči razloge zbog kojih djeca postaju članovi bande. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - asociraju, dovršavaju rečenicu; analiziraju prikupljeni materijal, izdvajaju, argumentuju, izvještavaju, zaključuju, slušaju, istražuju. 	<p>Oružane bande; Regrutovanje.</p>	<p>Istorija: Istorija regrutovanja djece, i sl.;</p> <p>Građansko vaspitanje: Konvencija o pravima djeteta;</p> <p>Maternji jezik i književnost: tekstovi;</p> <p>Likovna kultura: crtež, slika;</p> <p>Tehnika i informatika: Internet.</p>

Tema: Pravo na djelu (6 časova 5+1 izborni čas)

1. Otkrivanje kršenja prava;
2. Iz perspektive borca;
3. Ko je odgovoran;
4. Izborni čas (Uloga slobodnih medija „Kad se objavi rat, istina je prva žrtva”).

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
1. Učenik/ca treba da: <ul style="list-style-type: none"> - osposobi se da prepozna i uoči primjere kršenja MHP-a; - osposobi se da uoči na koji način jedno kršenje MHP-a dovodi do drugog, tj. primijeni koncept posljedica koje imaju „lančanu reakciju”. 	Učenici/ce: <ul style="list-style-type: none"> - u parovima analiziraju izjave iz priloga „Glasovi rata”, uočavaju i objašnjavaju zašto je određeno pravilo prekršeno, izvještavaju, diskutuju, sumiraju; - u grupama rade na tekstu, izdvajaju primjere „lančane reakcije”, izvještavaju, diskutuju, debatuju. 	Lančana reakcija; Kršenje prava.	Tehnika i informatika: pravljenje dijagrama; Maternji jezik i književnost: pisanje izvještaja.
2. Učenik/ca treba da: <ul style="list-style-type: none"> - osposobi se da uoči dileme koje mogu da se jave pri primjeni MHP-a u ratnim situacijama; - osposobi se da prepozna probleme u poštovanju MHP-a kad je razlika između boraca i civila nejasna; - osposobi se da napravi razliku između borca i civila i između civilnih i vojnih objekata. 	Učenici/ce: <ul style="list-style-type: none"> - slušaju, u grupama analiziraju tekst u kojima je primjer po jedne od dilema, navode akcije koje se mogu preduzeti u datoj situaciji, argumentuju za i protiv, donose odluku i obrazlažu je, izvještavaju i obrazlažu, diskutuju u velikoj grupi, procjenjuju ponuđena rješenja; - u grupama analiziraju priloge i na primjerima prepoznaju ko je borac, šta je vojni cilj, izvještavaju, diskutuju. 	Borac; civil; vojni cilj; civilni objekat.	Istorija: istorija civilnog učešća u ratu, primjeri iz Prvog svjetskog rata; Maternji jezik i književnost: dramatisacija teksta – dileme.

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
<p>3. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sagleda odgovornost za obezbjeđivanje poštovanja pravila MHP-a – ko je i koliko odgovoran. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odgovaraju na pitanja, analiziraju primjere tekstova „Ko je odgovoran”, rade na zadacima, izvještavaju, diskutuju; - kreiraju crteže i tekstove. 	<p>Ratni zločin; nadležnost; kaznene mjere; sukob; konflikt.</p>	<p>Maternji jezik i književnost: pisanje pasusa ili priče – Zašto su zemlje i vojske saglasne da poštuju pravila MHP;</p> <p>Likovna kultura: letak sa crtežima za nekoliko osnovnih pravila MHP-a koja moraju biti poštovana;</p> <p>Građansko vaspitanje: pravda i pravo.</p>
<p>4. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - shvate značaj i uticaj medija na poštovanje pravila MHP-a; - razmotre primjere i situacije u kojima mediji krše ljudska prava i kada mediji promovišu kulturu ljudskih prava. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pronalaze i analiziraju tekstove iz novina, informacije s interneta i TV-a, istorijske tekstove, filmove; - komentarišu, izvještavaju, zaključuju. 	<p>Mediji; ljudska prava; humanitarno pravo.</p>	<p>Tehnika i informatika: Internet.</p> <p>Istorija: oružani sukobi kroz vijekove, Petar I Petrović: Poslanice;</p> <p>Strani jezik: tekstovi;</p> <p>Umjetnička grupa predmeta: zidne novine, kratki film.</p>

Tema: Obezbjedivanje pravde (6 časova 5+1 izborni čas)

1. Razlozi za pravdu;
2. Razvoj međunarodnih tribunala;
3. Poštovanje (ili kršenje) kodeksa „Ne radi ono što ne treba, pa ćeš uraditi sve što treba” – dalje istraživanje.

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
<p>1. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumije važnost postojanja zakona za život u zajednici; - upozna se s kršenjima humanitarnog prava koja predstavljaju ratne zločine, zločine protiv čovječnosti i genocida; - sagleda različita stanovišta koje ljudi mogu imati u vezi s pitanjem šta treba uraditi s ljudima koji su počinili međunarodne zločine kada se rat završi; razumije složenost procesa obezbjeđivanja pravde i procesa suđenja počinocima ratnih zločina; sagleda na koje načine traženje pravde može da utiče na dobrobit društva poslije oružanog sukoba; upozna se s komisijama za istinu kao jednim od načina utvrđivanja činjenica o kršenju MHP-a; - upozna se sa činjenicom da HP zahtijeva da se ljudi koji izvrše ili nareda izvršenje teških povreda MHP-a izvedu pred lice pravde; razmotri akcije koje obezbjeđuju poštovanje MHP-a. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - biraju stavove s kojima se slažu (šta treba uraditi s ratnim zločincima), pronalaze razloge za zastupanje pojedinih stavova; - zapisuju, razgovaraju, diskutuju, preispituju svoje prethodne stavove, upoređuju (svoje i stavove iz ankete); - rade na tekstu, u parovima diskutuju priloge o zaboravljanju ili traženju pravde, argumentuju; razmjenjuju mišljenja u manjim grupama, popunjavaju tabelu (kakve su posljedice poslije kršenja HP), izvještavaju; čitaju tekst; lančano informišu o komisijama za istinu; navode primjere kršenja koja poznaju iz istorije ili sadašnjih događaja; predlažu mjere kako bi se počinoci priveli pred lice pravde; diskutuju o tim mjerama. 	<p>Ženevske konvencije; međunarodni krivični sudovi i tribunali; nacionalni sudovi; Međunarodni krivični tribunal; Komisija za istinu; Komisija za istinu i pomirenje.</p>	<p>Istorija, literatura: Primjeri iz istorije i literature (kada je neka zemlja izabrala da zaboravi zloupotrebe iz prošlosti);</p> <p>Gradansko vaspitanje: organizacija života u zajednici; država; društvena pravda i pravo.</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
2. Učenik/ca treba da: <ul style="list-style-type: none"> - razumije razvoj međunarodnih napora da se zločinci izvedu pred lice pravde; rasvijetli neka od pitanja vezana za suđenje ratnim zločincima; razmotri dileme u vezi sa suđenjem ratnim zločincima. 	Učenici/učenice: <ul style="list-style-type: none"> - slušaju izlaganje, razmatraju materijale (tekstove), diskutuju, razmjenjuju utiske, zauzimaju stavove, izvještavaju, suočavaju argumente, debatuju. 	Međunarodni vojni tribunal (Nirnberg); međunarodni krivični tribunali; Međunarodni krivični sud u Hagu; kršenje prava; zadovoljenje pravde.	Istorija, literatura: Primjeri iz istorije i literature (Postupak serdara Šćepana Radojevića i popa Luke Jovovića poslije okršaja u Dugi).
3. Učenik/ca treba da: <ul style="list-style-type: none"> - upozna se s kodeksima ratovanja kroz istoriju, radi shvatanja cilja kodeksa da se ograniči upotreba nasilja, kako bi se umanjila nepotrebna patnja i zaustavilo razaranje. 	Učenici/ce: <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju prikupljeni materijal, diskutuju, argumentuju, donose zaključke, dramtizuju, glume, crtaju, pišu, komponuju. 	Kodeks; nasilje; nepotrebne patnje; razaranje.	Građansko vaspitanje; Maternji jezik i književnost; Istorija; Likovna kultura; Muzička kultura.

Tema: Odgovor na posljedice sukoba (7časova 6+1 izborni čas)

1. Potrebe koje su posljedica ratnih razaranja;
2. Usmeravanje pažnje na zaštitu zarobljenika;
3. Usmeravanje pažnje na obnavljanje porodičnih veza;
4. Etika humanitarne akcije;
5. Izborni čas (saradnja s lokalnom zajednicom – kampanja protiv mučenja).

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
1. Učenik/ca treba da: <ul style="list-style-type: none"> - razumije da rat prekida normalan život i duboko ugrožava osnovne ljudske potrebe; - razumije obim humanitarnih akcija potrebnih za umanjene i sprečavanje patnje ljudi prouzrokovane ratom; - suoči se s teškoćama s kojima mogu da se sretnu humanitarne organizacije pri sprovođenju humanitarnih akcija. 	Učenici/ce: <ul style="list-style-type: none"> - iznose mišljenje (o svojim potrebama), slušaju, rade zadatke u grupama, dogovaraju se, diskutuju, izvještavaju, zapisuju, upoređuju, gledaju film ili čitaju tekst. 	Potrebe; humanitarne organizacije; prekid redovnog života; humanitarne akcije.	Građansko vaspitanje; Maternji jezik i književnost; Istorija.

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
<p>2. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumije načine na koje MHP štiti živote i ljudsko dostojanstvo ratnih zarobljenika; - razumiju teškoće i dileme s kojima se humanitarni radnici suočavaju u procesu zaštite zarobljenika. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zamišljaju situacije, opisuju, slušaju, diskutuju, u grupama razmišljaju o načinima na koje je moguće osigurati poštovanje MHP, a u vezi sa zarobljenicima, sumiraju, glume, posmatraju, izvještavaju, komentarišu, gledaju film ili čitaju tekst. 	<p>Zaštita ratnih zarobljenika; humanitarni radnici.</p>	<p>Maternji jezik i književnost: M. Kapor, Zelena čoja Montenegro; pisanje poruke; dramatizacija; Istorija – izvodi iz Pravila Ministarstva vojnog o postupanju sa zarobljenim vojnicima (Crnogorski zakonic 1786–1916.g.).</p>
<p>3. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razumije patnje članova porodica koje su ratom razdvojene; - razumije obim i složenost brojnih aktivnosti koje se preduzimaju u cilju obnavljanja i očuvanja veza između članova porodica. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - slušaju, posmatraju, rade zadatke u grupama, dogovaraju se, diskutuju, izvještavaju, zapisuju, upoređuju, pišu poruke. 		<p>Maternji jezik i književnost: Branko Ćopić, Surovo srce; Likovna kultura; Muzička kultura; Fizičko vaspitanje – inspirisani pričom, prenijeti emocije u bilo kojoj umjetničkoj formi; Likovno vaspitanje: izrada postera; Građansko vaspitanje: porodica.</p>
<p>4. Učenik/ca treba da:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznaju se s principima kojima se rukovodi humanitarna akcija, kao što su princip neutralnosti, nepristrasnosti, nezavisnosti; - upoznaju i razumiju dileme s kojima se humanitarni radnici suočavaju radeći svoj posao. 	<p>Učenici/ce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pozivaju se na svoja iskustva, slušaju, razmjenjuju mišljenja, čitaju, rješavaju zadatke. 	<p>Etika humanitarne akcije; neutralnost; nepristrasnost; nezavisnost.</p>	<p>Maternji jezik i književnost: sastav ili pronalaženje priče u kojoj je neutralnost bila od značaja.</p>

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
5. Učenik/ca treba da: <ul style="list-style-type: none"> - razvije kreativne i inventivne pristupe složenim problemima, podiže svijest o mogućnosti primjene naučenog u svakodnevnom životu; - upozna i analizira taktike i metode sprečavanja mučenja. 	Učenici/ce: <ul style="list-style-type: none"> - analiziraju prikupljeni materijal, diskutuju, zaključuju, osmišljavaju, pišu, crtaju, prezentuju, komuniciraju s predstavnicima humanitarnih organizacija i NVO. 	Kampanja.	Maternji jezik i književnost; Istorija: Pravila Društva crnogorskog Crvenog krsta, osnovanog 1875.g.; odnos knjaza Nikole prema Osman-paši; Likovna kultura; Građansko vaspitanje.

TEMA: Završno istraživanje (2 časa)

1. Kuda dalje?

Operativni ciljevi	Aktivnosti	Pojmovi / Sadržaji	Korelacija
1. Učenik/ca treba da: <ul style="list-style-type: none"> - primijeni naučeno kroz planiranje i izvođenje akcija iz oblasti humanitarnog prava; - promovise humanitarne vrijednosti i ideje ljudskog dostojanstva; - širi uticaj programa <i>Istraživanje humanitarnog prava</i>. 	Učenici/ce: <ul style="list-style-type: none"> - pripremaju izložbe, prezentaciju, dramatizuju – glume, pišu pisma, učestvuju u radio emisijama, pripremaju bilten, učestvuju u dobrotvornim akcijama, informišu se o istraživanjima o sprovedenim humanitarnim akcijama u opštini ili regionu; - biraju, sami pripremaju i realizuju humanitarnu akciju. 	Primjena pravila MHP-a; plan akcije.	Maternji jezik i književnost; Istorija; Likovna kultura; Građansko vaspitanje.

5. STANDARDI ZNANJA / ISPITNI KATALOG

Standardi znanja

Uvodno istraživanje – slike i zapažanja

Učenik/ca zna da:

- objasni osnovne pojmove – pravo, pravda, MHP, IHP, Međunarodni pokret Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca (Nacionalna društva Crvenog krsta, MKCK i MFCK/CP);
- navede ciljeve i program rada IHP-a (istraživanje humanitarnog prava);
- pravilno koristi termine „rat“ i „oružani sukob“;
- navede i obrazloži rad MKCK-a, MFCK/CP;
- navede glavne instrumente MHP-a (Ženevske konvencije, Dopunski protokoli);
- istražuje posljedice oružanih sukoba i iskazuje svoj odnos prema njima;
- prepozna značaj poštovanja MHP-a.

Humanitarna perspektiva

Učenik/ca zna da:

- objasni osnovne pojmove (posmatrač/očevidac, dostojanstvo);
- razumije i definiše humanitarni postupak;
- razumije ulogu posmatrača;
- pronađe, prepozna i navede primjere iz književnosti, istorije i svakodnevnog života koji odražavaju humanitarno stanovište;
- opiše bitku kod Solferina;
- sagleda unutrašnje procese dileme;
- navede primjere koje zna o ugroženosti ljudskog dostojanstva;
- naznači kako MHP može biti štiti od osnovnih oblika nepravde (zlostavljanje; očuvanje ljudskog dostojanstva).

Ograničenja u oružanom sukobu

Učenik/ca zna da:

- razlikuje osnovne pojmove – civil, neborac, borac, vojni ciljevi, kolateralna šteta;
- navede osnovna ljudska prava;
- navede apsolutna ljudska prava;
- objasni nužnost postojanja pravila u oružanom sukobu;
- navede najznačajnija dječija prava i mogućnost njihovog ostvarenja u oružanim sukobima;
- navede neka od osnovnih pravila MHP-a koja se odnose na ograničenja u oružanom sukobu;
- uoči i objasni komplementarnost MHP-a i prava ljudskih prava;
- shvati značaj „Prava ljudskih prava” i gdje su njihovi korijeni;
- obrazloži razloge zloupotrebe djece u oružanim sukobima (djeca vojnici);
- objasni težinu i ozbiljnost problema zloupotrebe djece u oružanim sukobima;
- naznači donju starosnu granicu za regrutovanje djece;
- navede u čemu je najveća važnost Opcionog protokola iz 2002. godine;
- navede bar jedan uzorak kodeksa ratovanja (iz bilo koje zemlje);
- razlikuje norme iz kodeksa (kroz istoriju) i norme prisutnih u MHP-u danas;
- na primjerima iz naše istorije opiše kodekse.

Pravo na djelu

Učenik/ca zna da:

- uoči primjere kršenja MHP-a;
- navede najčešće razloge „opravdanja” za kršenje MHP-a;
- navede šta uslovljava „lančanu reakciju” kršenja MHP-a;
- naznači značaj poštovanja MHP-a u oružanim sukobima;
- objasni osnovne pojmove (sukob, konflikt, ratni zločin, vojni cilj, civilni objekat, borac, civil);
- razlikuje civilne i vojne objekte;
- navede razliku između civila i borca;
- navede neka od osnovnih pravila MHP-a;
- uoči i navede najčešće dileme koje se javljaju pri primjeni MHP-a u ratnim situacijama;

- navede primjer rješenja neke od dilema koje se javljaju pri primjeni MHP-a u ratnim situacijama;
- prepozna ko je i koliko odgovoran za obezbjeđivanje poštovanja MHP-a;
- naznači kako može pojedinac, lokalna zajednica, država, uticati na poštovanje MHP-a.

Obezbjeđivanje pravde

Učenik/ca zna da:

- naznači važnost postojanja zakona;
- naznači zašto uz prava ide i odgovornost;
- naznači kako ljudska prava mogu postati zaštita od osnovnih oblika nepravde: nasilja, zlostavljanja;
- objasni zašto je pravda potrebna u slučaju kršenja MHP-a;
- razumije razlog postojanja pravde i poštovanja principa MHP-a;
- svaki oružani sukob za posljedicu ima nastajanje deklaracija;
- navede i objasni na koji način traženje pravde može da utiče na dobrobit društva poslije oružanog sukoba;
- objasni ko su ratni zločinci;
- uoči značaj suđenja ratnim zločincima;
- objasni značaj i ulogu komisija za istinu;
- objasni značaj i ulogu međunarodnih tribunala;
- navede razliku između komisija za istinu i međunarodnih sudova i tribunala;
- na primjerima iz istorije analizira ratne zločine;
- navede primjere kršenja HP iz istorije ili sadašnjih događaja;
- pojasni značaj Nirberškog procesa;
- opiše članove Ženevske konvencije ili navede zajednički član za četiri konvencije;
- objasni značaj akcija koje obezbjeđuju poštovanje MHP-a.

Odgovor na posljedice sukoba

Učenik/ca zna da:

- pravilno koristi termine „izbjeglica”, „raseljeno lice”, „neutralnost”, „nepriistrasnost”, „nezavisnost”, „resursi”;
- prepozna potrebu i obim humanitarnih akcija;
- obrazloži važnost zaštite ljudi koji su napustili svoje domove;

- navede sa kojim se teškoćama mogu sresti humanitarne organizacije pri sprovođenju humanitarnih akcija;
- razumije dileme s kojima se susreću humanitarni radnici;
- opiše patnje članova porodica koje su ratom razdvojene;
- upozna načine uspostavljanja porodičnih veza za vrijeme i neposredno poslije rata;
- analizira načine zaštite zarobljenika;
- shvati važnost zaštite ljudskog dostojanstva;
- na primjerima iz historije opiše posljedice ratnih razaranja;
- opiše kako rat prekida normalan život;
- razlikuje izbjeglice i raseljena lica;
- naznači šta može uraditi pojedinac, lokalna zajednica u sprovođenju humanitarnih akcija.

Završno istraživanje

Učenik/ca zna da:

- pravilno koristi termine projekat, kampanja i sl.;
- prepozna značaj HP-a;
- procijeni značaj IHP-a;
- klasifikuje akcije iz oblasti HP-a;
- sakuplja podatke koji govore o humanitarnim akcijama u opštini ili regionu;
- saraduje s nacionalnim društvima i drugim nevladinim i vladinim organizacijama koje doprinose razvoju humanosti;
- promovise humanitarne vrijednosti;
- planira i realizuje određene humanitarne akcije.

Ispitni katalog

Napomena: **NNZ** – niži nivo znanja, **VNZ** – viši nivo znanja.
Viši nivo znanja obuhvata niži, odnosno standardni nivo znanja.

Uvodno istraživanje – slike i zapažanja**NNZ**

Učenik/ca zna da:

- razlikuje pojmove: pravo, pravda, MHP, IHP, Međunarodni pokret Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca (nacionalno društvo CK, MKCK, MFCK/CP);
- definiše MHP;
- definiše IHP;
- nabroji područja djelovanja MKCK-a u Crnoj Gori;
- navede osnovne principe Crvenog krsta;
- opiše osnovne simbole Međunarodnog pokreta Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca;
- navede ciljeve programa IHP-a;
- razlikuje pojmove rat i oružani sukob;
- analizira svoj odnos prema ratu.

VNZ

Učenik/ca zna da:

- definiše Međunarodni pokret Crvenog krsta i Crvenog polumjeseca i njegove članice;
- shvati međusobnu povezanost MHP-a, IHP-a, MKCK-a;
- navede koji se protokol odnosi na postojanje novog simbola Crvenog krsta – Crvenog kristala;
- navede i obrazloži osnovne principe interaktivnog radioničarskog rada;
- navede glavne instrumente MHP-a (Ženevske konvencije, Dopunski protokoli);
- navede neke od pokušaja (dokumenata) da se ublaže ljudske patnje kroz istoriju (Pakt lige naroda 1919, Povelja Ujedinjenih naroda 1945);
- navodi primjere posljedica oružanih sukoba i iskazuje svoj odnos prema njima;
- navede primjer iz istorije Crne Gore u kojem se izražava tolerantnost prema ljudima različite vjeroispovijesti.

Humanitarna perspektiva**NNZ**

Učenik/ca zna da:

- objasni osnovne pojmove (posmatrač / očevidac, dostojanstvo);
- pronađe, prepozna i navede primjere iz književnosti, istorije i svakodnevnog života koji odražavaju humanitarno stanovište;
- razumije ulogu posmatrača;
- navede neke od posljedica nereagovanja na nehuman postupak;
- objasni dilemu posmatrača;
- opiše bitku kod Solferina;
- razumije i definiše humanitarni postupak.

VNZ

Učenik/ca zna da:

- navede i analizira situacije iz svog iskustva koje pokazuju ugroženost ljudskog dostojanstva i/ili života;
- analizira primjere tekstova u kojima su posmatrači djelovali suočeni s nasiljem;
- analizira razloge za djelovanje/reagovanje posmatrača;
- razumije složenost situacije s kojom posmatrači mogu da se suoče kad su svjedoci ugroženosti ljudskog dostojanstva;
- kroz uživljavanje u određene uloge i kroz analizu određenih tekstova sagleda unutrašnje procese dileme;
- na datom primjeru analizira različite reakcije i sagleda njihove posljedice;
- shvati značaj MHP-a u zaštiti od osnovnih oblika nepravde (zlostavljanje; očuvanje ljudskog dostojanstva).

Ograničenja u oružanom sukobu**NNZ**

Učenik/ca zna da:

- shvati značaj ograničenja u oružanom sukobu;
- razlikuje osnovne pojmove – civil, neborac, borac, vojni ciljevi, kolateralna šteta;
- shvati značaj „ljudskih prava” i navede karakteristike;
- prepozna koja prava iz Deklaracije ljudskih prava (UN) ne smiju biti ukinuta ni u situaciji ratnog sukoba;

- navede i objasni koja ljudska prava se krše prilikom upotrebe sile;
- objasni nužnost postojanja pravila u oružanom sukobu;
- objasni razloge zloupotrebe djece kao vojnika;
- navede razloge nastajanja kodeksa i njihove primjene;
- navede uzorke kodeksa ratovanja iz crnogorske historije;
- naznači donju starosnu granicu za regrutovanje djece.

VNZ

Učenik/ca zna da:

- navede osnovna ljudska prava iz Deklaracije ljudskih prava (UN);
- navede neka od prava koja država u vrijeme ratnih sukoba može da ograniči ili ukine;
- uoči i obrazloži komplementarnost MHP-a i ljudskih prava;
- navede najznačajnija prava djeteta (Konvencija o pravima djeteta) i mogućnost njihovog očuvanja u oružanim sukobima;
- objasni težinu i ozbiljnost problema zloupotrebe djece u oružanim sukobima;
- obrazloži o čemu govori Opcioni protokol iz 2002. godine;
- navede bar jedan primjer kodeksa ratovanja (iz bilo koje zemlje);
- razlikuje i analizira norme iz kodeksa (kroz historiju) i norme prisutne u MHP-u danas;
- obrazloži četiri glavne kategorije osnovnih pravila MHP-a (pravila koja se odnose na ljude, objekte, oružje i načine ratovanja).

Pravo na djelu

NNZ

Učenik/ca treba da:

- navede primjere kršenja MHP-a;
- definiše pojmove: borac, civil, vojni cilj, civilni objekat;
- prepozna i uoči primjere kršenja MHP-a;
- izvodi zaključke iz tekstova sa primjerima kršenja;
- razlikuje borca od civila;
- razumije razliku između vojnog cilja i civilnog objekta;
- zna ko spada u kategoriju ratnih zločinaca;

- prepriča i ilustruje primjere iz tekstova „Ko je odgovoran“;
- prepozna odgovornost medija u primjeni principa MHP-a.

VNZ

Učenik/ca teba da:

- samoštalno izlaže i na primjerima analizira kršenje pravila MHP-a;
- naznači i kritički procijeni zašto uz prava idu i odgovornosti;
- prepozna i na primjerima analizira ko je borac, a šta vojni cilj;
- shvati značaj i uticaj medija na primjenu principa MHP-a;
- uoči i analizira različite pristupe medija ljudskim pravima;
- prepozna primjere poštovanja pravila MHP-a;
- analizira i razlikuje kako ljudska prava mogu postati štit od osnovnih oblika nepravde (nasilje, zlostavljanje).

Obezbjeđivanje pravde

NNZ

Učenik/ca treba da:

- definiše važnost postojanja zakona;
- navede značaj MHP-a;
- nabroji primjere kršenja MHP-a;
- pravilno koristi termine (ratni zločinac, Međunarodni vojni tribunal, Međunarodni krivični tribunal, Komisija za istinu);
- samostalno izlaže ili piše na određenu temu;
- shvati značaj kodeksa u obezbjeđivanju pravde;
- razumije značaj suđenja ratnim zločincima;
- razumije šta znači primjena normi na pravedan i nepravedan način;
- navede oblike zlostavljanja u ratnim situacijama;
- saopšti različite metode sprečavanja mučenja;
- navede primjere nasilnog ponašanja i ugrožavanja ljudskog dostojanstva u svakodnevnim situacijama.

VNZ

Učenik/ca treba da:

- obrazlaže na konkretnim primjerima zašto uz pravo ide odgovornost;
- obrazlaže primjere kršenja humanitarnog prava koja predstavljaju ratne zločine;
- razlikuje situacije poštovanja i kršenja humanitarnog prava;
- prepoznaje značaj Haške konvencije, Ženevske konvencije, Dopunskih protokola;
- analizira neki slučaj kršenja MHP-a (primjeri iz istorije);
- analizira i shvati složenost procesa obezbjeđivanja pravde i procesa suđenja počiniocima ratnih zločina.

Odgovor na posljedice sukoba**NNZ**

Učenik/ca treba da:

- obrazlaže pojmove (humanitarna organizacija, humanitarna akcija);
- prepozna obim i složenost humanitarne akcije;
- definiše osnovne pojmove (neutralnost, nezavisnost);
- zna s kojim se teškoćama mogu sresti humanitarne akcije;
- razumije patnju članova porodica koje su ratom razdvojene;
- navede načine zaštite zarobljenika;
- objasni i razumije dileme s kojima se susreću humanitarni radnici.

VNZ

Učenik/ca treba da:

- razumije obim i složenost brojnih aktivnosti koje imaju za cilj očuvanje veza između članova porodice;
- analizira slučajeve patnje članova porodica koje su ratom razdvojene;
- obrazlaže važnost zaštite onih koji su napustili svoje domove;
- prepozna, ukazuje na situacije u kojima se poštuju ili narušavaju osnovna ljudska prava;
- navede situacije kršenja MHP-a u odnosu na zarobljenike;
- razumije i analizira situacije u kojima se nalaze humanitarne organizacije pri pružanju pomoći;
- razumije i analizira načine na koje MHP štiti ljudsko dostojanstvo;

- kritički se odnosi prema posljedicama oružanih sukoba;
- analizira mogućnost primjene naučenog u svakodnevnom životu.

Završno istraživanje

NNZ

Učenik/ca treba da:

- poznaje metode i postupke istraživanja i uticaja na javnost (projekti, kampanje i sl.);
- navede u čemu je značaj MHP-a;
- klasifikuje akcije iz oblasti MHP-a;
- naznači šta može uraditi pojedinac (grupa) u širenju MHP-a.

VNZ

Učenik/ca treba da:

- objasni značaj razvoja ljudske svijesti za širenje MHP-a;
- obrazlaže razliku između života u miru i neposredno poslije oružanih sukoba;
- obrazlaže na konkretnim primjerima načine širenja IHP-a;
- kritički procijeni razloge koji su doveli do osnivanja MKCK-a;
- analizira i iznese svoj stav prema ratu i oružanim sukobima;
- obrazloži zašto države imaju razloga da se pridržavaju MHP-a;
- predlaže i obrazlaže plan akcije u opštini ili regionu;
- zna da navede značaj izučavanja IHP-a drugim državama.

6. DIDAKTIČKA UPUTSTVA

Ciljevi nastave dati su tabelarno i razvrstani su po sadržajima. Ostvaruju se kroz aktivnosti učenika/ca i nastavnika/ce. Nastavnik/ca treba da organizuje aktivnosti za izradu projekata, organizuje rad u grupama ili parovima, organizuje debatu, primjenjuje raznovrsne aktivne metode. Podstiče učenike/ce na samostalan kreativan rad, upućuje ih na korišćenje interneta, biblioteke, leksikona, enciklopedija. Prilikom obrade pojedinih nastavnih tema, nastavniku/ci se preporučuje korišćenje video zapisa. Izborne teme komplementarne su sa obavezanim temama i daju slobodu učenicima/ama i nastavniku/ci da kreiraju dio programa.

Nastavnicima/ama se sugeriše da naprave na početku adekvatan uvod kako bi učenicima/ama na što pristupačniji način objasnili šta je MHP.

Učenicima/ama objasniti zašto države poštuju svoje humanitarne obaveze u vrijeme ratnog sukoba. Upoznati ih s razlozima zbog kojih se zemlje pridržavaju MHP-a.

Učenicima/ama postupno naglašavati da međunarodno humanitarno pravo postavlja neka teška pitanja, da razumiju komplementarnost između prava, ljudskih prava i MHP-a, da upoznaju neke od temeljnih normi MHP-a, kako bi stekli kvalitetna znanja (dubinom protiv širine).

Nastavnicima/ama se preporučuje da novo znanje povežu sa životom, vanškolskim iskustvom i saznanjima djeteta, povezivanje sa znanjima iz drugih predmeta, korišćenje različitih tehnika da se dođe do istog rezultata, izlaganje gradiva na više različitih načina korišćenjem savremenih metoda, koje omogućuju učeniku/ci aktivnost i saradnju.

Nastavnicima/ama se preporučuje da u najvećoj mogućoj mjeri koriste primjere iz istorije i tradicije Crne Gore kako bi kod učenika/ca razvili pozitivna osjećanja prema našem bogatom kulturnom nasljeđu.

U ovom predmetu nastava je koncipirana tako da učenike/ce uvlači u smislene aktivnosti primjerene prirodi gradiva koje treba da savladaju (recipročno učenje, mozgalice, postavljanje pitanja, za i protiv – pro et contra); uloga kritičara TV emisija; izrada propagandnog plakata i postera; pisanje scenarija; dramatizacija tekstova; istraživanje u bibliotekama; lična datoteka; pretraživanje baze podataka. Projektna nastava (dramatizacija nekog događaja; komparativno istraživanje (kodeksi kroz vijekove); načini ratovanja kroz istoriju; pravljenje *Kataloga razvitka MHP-a* – dopunjuje se raznim podacima iz novina, žurnala, ilustracijama iz udžbenika.

Nastavnik/ca mora obezbijediti da se svi čuju, da se osjećaju slobodno da iznesu svoje mišljenje. Na ovaj način učenik/ca razvija svoje intelektualne vještine. Podstiče interakciju N-U, U-U.

Pored postignuća, pažnju treba posvetiti i izgradnji stava prema ovom predmetu, jer on kod učenika/ca razvija znanja o IHP i njegovoj primjeni u životu.

Učenici/ce će kroz predmet IHP steći mnoga znanja, kreativnost i razumijevanja kroz aktivnosti na času, moći će stečeno znanje primijeniti razvojem vještina, vođenja kampanje i uvjeravanja. Razvijaće kreativne i inventivne pristupe složenim problemima.

Nastavnik/ca kroz interaktivni, radioničarski metod rada s učenicima/ama uspostavlja atmosferu povjerenja i dobru međusobnu komunikaciju. Nastavniku/ci se preporučuje da izgradi integraciju grupe, tj. grupnu koheziju. Pored niza aktivnih metoda, nastavnik/ca će učenike/ce upoznati i s metodom igranja uloga. Važno je naglasiti da igranje uloga nije isto što i gluma. Dok predstavlja određenu ulogu ili stav, izvođač uloge ostaje ono što jeste, a glumac tumači lik koji se razlikuje od njega/nje samog/same.

Nastavnik/ca treba da podstiče učenike/ce na korišćenje vlastitih ideja, kritičkog mišljenja i vlastitog istraživanja. Nastavnik/ca ne smije igrati „stručnjaka” koji ima odgovor na sve. Ako jedna ili nekoliko osoba dominira raspravom, nastavnik/ca može predložiti pravilo da svako smije govoriti samo jednom, a ponovo dobija riječ tek kada su svi rekli ono što misle o datom pitanju.

Da bi shvatili šta je etika humanitarnog djelovanja, neophodno je učenicima/ama objasniti da su načela neutralnosti i nepristrasnosti vodilje humanitarne akcije. Kroz ciljeve i predložene teme i aktivnosti analiziraće situacije u kojima postoji etička dilema i odlučiti šta bi oni učinili. Pri tome treba razraditi argumente kojima će pobiti kritike. Na ovaj način učenik/ca nije pasivan primalac informacija, već neko ko učestvuje.

Nastavnik/ca treba da bude vrlo pažljiv/a pri izlaganju potresnih priča, fotografija, izvještaja. Preporuka je da nastoje sažeti, pojasniti i ublažiti argumente i nikad ne zagovarati niti jednu stranu.

Nastavnicima/ama se preporučuje da koriste interaktivni, radioničarski rad:

- * iskustveno učenje (prolazimo kroz raznovrsna iskustva i istražujemo sopstvene doživljaje u vezi s određenim temama);
- * aktivno učešće (svi učestvujemo – nema posmatrača);
- * integracija i saradnja (učimo jedni od drugih kroz grupni rad, razmjenu iskustava i međusobnu podršku);
- * pozitivna motivacija (ne postoji ništa što se mora).

Upotrebom savremenih metoda učenici/ce će uspješno oblikovati, razmjenjivati i braniti mišljenja, sticati znanja i podizati svijest o načinima na koje se demokratsko društvo može nositi s problemima u oružanim sukobima. Nastavnik/ca će kroz primjere (tekstualni i video zapisi) pokazati da se zakonske odredbe i norme ljudskih prava i vladavine prava mogu koristiti kao dobar okvir za razumijevanje složenosti pitanja.

Uprkos zahtjevnosti ciljeva, treba naglasiti da su oni međusobno ispreplitani, da se nadograđuju i proističu jedni iz drugih.

Preporučuje se nastavnicima/ama da na početku školske godine izvrše korelaciju s nastavnicima/ama maternjeg jezika o izboru tekstova.

Sloboda i kreativnost nastavnika/ce ispoljavaće se kroz izbor nastavnih metoda i oblika rada a mogu koristiti i druge aktivnosti za ostvarivanje ciljeva.

Da bi se ostvario kvalitet i trajnost znanja, neophodno je ostvariti korelaciju među nastavnim predmetima.

Ispitni katalog znanja izrađen je na dva nivoa (niži i viši) koji će pomoći nastavniku/ci da lakše izgradi kriterijum ocjenjivanja poštujući taksonomske nivoe, koji su ispoštovani prilikom oblikovanja operativnih ciljeva predmeta IHP.

Preporučuje se nastavnicima/ama da koriste tekstove i primjere iz naše bogate istorije jer su se Crnogorci u svojoj neprekidnoj borbi za slobodu i dostojanstvo pridržavali niza kanonski utvrđenih pravila na osnovu kojih je stvaran ideal čovjeka humaniste.

Neophodno je napomenuti da se ciljevi međusobno dopunjuju, nadograđuju. Na taj način postiže se jedno od najsnažnijih sredstava promovisanja i održavanja znanja i njegove primjene. Učenici/ce trajnije usvajaju sadržaje MHP-a kada i sami podučavaju druge, kada kreiraju materijale kojima promovišu humanitarne ideje, kada osmišljavaju i realizuju akcije iz oblasti humanitarnog prava. Time oni proširuju uticaj IHP – daleko izvan učionice – na porodicu, prijatelje, lokalnu zajednicu.

VJEŠTINE KOJE SE RAZVIJAJU (PO MODULIMA – TEMAMA)

Slike i zapažanja

- Diskusija;
- slušanje drugih;
- prihvatanje različitog mišljenja;
- podupiranje svog mišljenja razlozima;
- razvijanje grupne kohezije;
- solidarnosti i osjetljivosti za druge.

Humanitarna perspektiva

- Pogled iz druge perspektive;
- igranje uloga;
- kritičko analiziranje;
- uočavanje posljedica;
- sposobnost kritičkog mišljenja;
- učeničko komuniciranje;
- razvijanje osjećaja za pravdu i pravičnost;
- debata.

Ograničavanje u oružanom sukobu

- Posmatranje iz perspektive drugog;
- slušanje drugih;
- rješavanje problema;
- sposobnost kritičkog mišljenja;
- razvijanje tolerantnosti i prihvatanje komunikacije;
- sposobnost sagledavanja problema s različitih gledišta;
- sposobnost empatije.

Pravo na djelu

- Posmatranje iz perspektive;
- iznošenje ideja;
- grupni rad;
- analiza dileme;
- uočavanje posljedica;
- razvijanje osjećaja za pravdu i pravičnost;
- razumijevanje i prihvatanje razlika i različitosti.

Obezbjeđivanje pravde

- Kritičko analiziranje;
- razvitak ličnog mišljenja;
- posmatranje iz perspektive;
- uočavanje posljedica;

- odlučivanje u slučaju nepoštovanja dogovora;
- rješavanje konflikta nenasilno;
- zalaganje za pravdu i pravičnost.

Odgovor na posljedice sukoba

- Procjena potrebnog napora;
- procjena razmjera posljedica;
- analiza dileme;
- sposobnost empatije;
- sposobnost razvitka ličnog mišljenja;
- posmatranje iz različite perspektive;
- rješavanje problema.

Svaka od ovih navedenih vještina važna je za ostvarivanje potencijala učenika/ca i njihovo puno i kvalitetno učešće u ovom predmetu. Navedene vještine ne mogu se razvijati izolovano, već će učenici/ce sticanjem odgovarajućih znanja iz predmeta IHP vršiti njihovu primjenu u svakodnevnom životu. Neke od njih će razvijati kroz zajedničke aktivnosti učenika/ca, druge kroz samostalan rad.

7. NAČINI PROVJERAVANJA ZNANJA I OCJENJIVANJE

Provjeravanje i ocjenjivanje znanja učenika/ca je složen proces koji od nastavnika/ce zahtijeva dobru pripremljenost, jasno poznavanje ciljeva same nastave IHP i zadatih standarda, pa s tim u vezi i jasno postavljene i izgrađene kriterijume praćenja i ocjenjivanja učenika/ca.

Načini praćenja i ocjenjivanja ne mogu se odvojiti od same namjene predmeta, njegove prirode i položaja u nastavnom planu. Treba podsjetiti da cilj predmeta jeste da učenici/ce usvoje određene činjenice i pojmove iz oblasti MHP-a koji se odnose na zaštitu ljudi u oružanim sukobima i postkonfliktnim situacijama, ali i da prije svega kod njih razvije osjećaj poštovanja ličnosti, potrebe da pomognu drugima u situacijama kad su ugroženi život i ljudsko dostojanstvo. Drugim riječima, kod ovog predmeta naglašena je potreba da se utiče na izgradnju pozitivnih stavova učenika/ca.

Postavlja se pitanje da li se stavovi mogu izmjeriti i da li ih treba mjeriti. Sa stanovišta pedagoške prakse, stavove ne ocjenjujemo, ali u nastavi i prilikom procjenjivanja i praćenja ukupnih postignuća nastave treba na njih obratiti posebnu pažnju.

Provjeravanjem se utvrđuje stepen usvojenosti znanja, njihov kvantitet i kvalitet, shodno postavljenim standardima znanja u nastavnom programu.

Treba naglasiti da su postavljeni standardi znanja minimalni, te da nastavnik/ca zajedno s učenicima/ama može na osnovu njih graditi kriterijume znanja koji su prihvatljivi za sve, a slijedeći taksonomske nivoe koji su ispoštovani prilikom oblikovanja operativnih ciljeva predmeta. Ovdje se govori o kriterijumskom ocjenjivanju kojim se opisuje nivo postignuća znanja, vještina, ponašanja prilikom rješavanja problema, sposobnosti učenika/ca, ovo provjeravanje je direktna posljedica nastavnog programa, definisanih nivoea znanja koji su predstavljeni hijerarhijski.

Treba naglasiti da je urađen Ispitni katalog na dva nivoea, niži i viši, koji će pomoći nastavniku/ci da lakše i bolje izgradi kriterijume ocjenjivanja poštujući taksonomske nivoe ispoštovane prilikom oblikovanja operativnih ciljeva.

Kada se ističe da nastavnik/ca s učenicima/ama kreira kriterijume ocjenjivanja, pojačava se odgovornost učenika/ce, ali i nastavnika/ce, da poštuju postavljene zahtjeve, a učenicima/ama pruža mogućnost samoevaluacije, što je jedna od važnih komponenti ukupnog procesa učenja i razvoja ukupnih potencijala učenika/ce. Takođe, nastavnik/ca mora učenicu/ci da saopšti ocjenu javno u odjeljenju i da je obrazloži, pa zajedničko kreiranje kriterijuma ocjenjivanja od strane nastavnika/ce i učenika/ca utiče na povećanu odgovornost i transparentnost čitavog procesa ocjenjivanja.

Naglasimo i da IHP, kao i svaki drugi obavezni izborni predmet, treba numerički da se ocjenjuje, ali priroda predmeta je takva da zahtijeva od nastavnika/ce veoma analitičko obrazloženje ocjene koje podrazumijeva dublji uvid u različite nivoe i vrste postignuća, što i učenicu/ci omogućava da kritički sagleda sopstvena postignuća i bolje se komparira s učenicima/ama u odjeljenju.

U nastavi postoje različiti načini praćenja i ocjenjivanja znanja učenika/ca, ali nastavnik/ca uvijek treba da ima u vidu da ocjena ima motivacionu ulogu i da priroda predmeta upućuje ne samo na učenje nego i na unapređenje učenja, na razvoj, na mogućnost samoevaluacije od strane učenika/ce i razvijanje vrijednosti i pozitivnih stavova.

U tom smislu, moguće je govoriti o formativnom ocjenjivanju, koje daje informaciju o stepenu postignuća ciljeva i usvojenosti pojmova i sadržaja koje nastavnik/ca dobija od učenika/ca u toku nastave, i o sumativnom ocjenjivanju, koje je krajnji cilj obrazovne aktivnosti, kada je neophodno sakupiti podatke o nivou koji su učenici/ce postigli.

U nastavi ovog predmeta veoma je važno redovno pratiti postignuća učenika/ca i upoznavati ih sa njima, time se pomaže učenicu/ci da sam/a mijenja svoje stavove, da dostigne odgovarajući nivo znanja, ali i nastavnik/ca na taj način ima povratnu informaciju o postignućima učenika/ca i prema tome planira dalje ciljeve i aktivnosti.

Treba naglasiti da provjeravanje treba da dâ svoj doprinos i uklopi se u ukupnu sliku razvoja i napredovanja svih učenika/ca pojedinačno, tako ono postaje razvojno, napredno i kumulativno.

Ocjenjivanje ovog predmeta uključuje numeričko izražavanje postignuća učenika/ce na kraju svakog klasifikacionog perioda i na kraju nastavne godine, ali veoma je važno koristiti različite metode i tehnike ocjenivanja koje će omogućiti dublje poznavanje svih učenika/ca, njihovih postignuća ne samo kada je u pitanju znanje u užem smislu već i vještine, stavovi, razvoj, što treba da bude dio standardizovanog obrazloženja svake ocjene.

8. RESURSI ZA REALIZACIJU

Materijalni uslovi

Materijalna sredstva neophodna su za: obuku nastavnika/ca, opremanje radnog prostora – učionice, štampanje odgovarajuće priručne literature za nastavnike/ce i učenike/ce, nabavku literature, tehničko-tehnoloških sredstava potrebnih za audio i vizuelne prezentacije i dr.

Standardi i normativi

Kao dio standarda i normativa važno je istaći:

- osposobljenost, stručnost i motivaciju nastavnika/ce za realizaciju datog programa;
- planiranu i kontinuiranu obuku nastavnika/ca koji realizuju nastavu, ali i informisanje uprave škole i njihovu podršku za realizaciju programa;
- opremanje učionica u skladu sa zahtjevima radioničarskog rada;
- tehničko-tehnološko opremanje radnog prostora;
- fleksibilnost u kreiranju rasporeda časova (blok časovi);
- motivisanje učenika/ca da učestvuju u humanitarnim akcijama, socijalnom i uopšte društveno korisnom radu.

OKVIRNI SPISAK LITERATURE I DRUGIH IZVORA

Pored Obrazovnog paketa, nastavnik/ca treba da ima na raspolaganju i sljedeću literaturu:

- Komplet brošura u izdanju Međunarodnog komiteta Crvenog krsta;
- Tekst ženevskih konvencija i Dodatnih protokola, tj. zvanični prevod;

- Dimitrijević, Vojin i grupa autora: *Osnovi međunarodnog javnog prava*, Beograd, 2005;
- Dimitrijević, Vojin i grupa autora: *Međunarodno pravo ljudskih prava*, Beograd, 2006;
- Vučinić, Nebojša: *Osnovi ljudskih prava*, Podgorica, 2001;
- Obradović, Kosta: *Humanitarno pravo*, Beograd, 1997.

9. PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA/CE

Predmet IHP prvi put se uvodi kao izborni predmet u osnovnoj školi i jasno je da ne postoje nastavnici/ce koji/e u svom bazičnom, inicijalnom obrazovanju imaju odgovarajuća znanja.

U pilot projekat koji je sproveden školske 2005/06. godine u 20 osnovnih škola u CG bili su uključeni nastavnici i nastavnice različitih struka i pokazalo se da su svi uspješno realizovali bazični program, nakon obuke koju su imali.

To nas upućuje na prijedlog da predmet IHP mogu predavati nastavnici/ce svih struka uz prethodno obavljenu obuku.

Budući da IHP po svom položaju u nastavnom planu, prirodi predmeta i nekim cjevima ima dodira s predmetom Građansko vaspitanje, predlažemo da prilikom odabira nastavnika/ce u školama treba dati prioritet postojećim nastavnicima/ama Građanskog vaspitanja. Dodatni razlog za to je i što su oni/e već prošli kvalitetnu obuku koja se u širem metodološkom smislu poklapa s obukom za nastavnike/ce IHP. Na taj način, dodatna obuka za predmet IHP svela bi se na uže stručnu obuku, što bi ukupan proces učinilo racionalnijim.

Ukoliko nastavnici/ce koji/e već predaju Građansko vaspitanje ne mogu prihvatiti realizaciju nastave iz ovog predmeta, prilikom daljeg odabira nastavnika/ce treba dati prednost nastavnicima/ama koji su pohađali programe stručnog usavršavanja vezane za osnovne vrijednosti i principe građanskog vaspitanja i obrazovanja, međunarodnog humanitarnog prava, uopšte programe vezane za razvoj demokratije i humani razvoj ličnosti. Veoma je važno da su predloženi/e nastavnici/ce shvataju suštinu ovog predmeta i njegov značaj za obrazovanje i vaspitanje mladih.

Predmetni program **ISTRAŽIVANJE HUMANITARNOG PRAVA**, izborni predmet za VIII ili IXrazred devetogodišnje osnovne škole, izradila je komisija u sljedećem sastavu:

Ivana Jelić, predsjednica
Vidosava Kaščelan, članica
Nadežda Vujašković, članica
Snežana Bošković, članica